

Mate Dolenc

PES Z ATLANTIDE

(Odlomek iz romana, ki izide letos jeseni pri Mladiki)

17.

Neke zime sem prvič videl Katico, morsko deklico.

V konobi smo se skrivali pred dežjem in se spraševali, ali bo »pruga« prišla kljub vremenu ali je ne bo. Sedel sem blizu vrat na majhnem sodu in gledal ven, v sive niti, ki so se z majhnimi eksplozijicami razbijale na morski gladini. Za seboj, v globini temne, dišeče konobe sem slišal glasove domačinov, njihovo čudno govorico, kot bi prihajala iz nekega prastarega časa in ki je nisem nikoli do konca razvozlal, tudi po zelo dolgem času ne. Potem sem se obrnil k njim. Na mizi, med kozarci, je stala prižgana petrolejka, plamen na njenem stenju je utripal in iz njega se je proti stropu sukljal tenek curek črnega, zgoščenega dima. Barba Nikola in Mátija sta stala tik za mano, za njima pa so bili nanizani drugi obrazi, rumenordeči v utripajoči svetlobi, ki se je bojevala s temo – obrazi, kot bi me gledali iz davnine, spraskani od soli in vetrov, a hkrati pričakujoči in radovedni, kot bi pripadali otrokom. Kje lahko bolj obupam nad časom kot tu, soočen s temi ljudmi, ki so se rodili na otoku in bodo umrli na otoku, kot da je bilo vse njihovo življenje en sam trenutek, ena sama ideja, ki je za hip šinila v svetlobo? Eden od njih, soimenjak, mi je vrnil pogled, in kot da bi mi prebral misel, rekel; »E, moj Mate, nema broda, izgubili se...« Kdo, sem pomislil, kdo se je zgubil – mi ali tisti s »pruge«?

Še smo čakali, ljudje so pričakovali pošiljke z obale, pozimi pride »pruga« bolj redko, in tedaj se je ne sme zamuditi.

»E, moj Mate...« tako so me kar naprej ogovarjali, niso se še nehali čuditi, da sem se tudi pozimi znašel med njimi, »e, moj Mate, ne manjka nam dela, tudi pozimi ne, je treba ujeti ribo, zakrpati mrežo, popraviti sode, vezati trto, dozidati hišo...« Hoteli so mi povedati, da tudi pozimi ne zabušavajo, da ne bi narobe razumel njihove trenutne negibnosti, navideznega brezdelja...

»Pruge« še ni, meni pa se zahoče piva. Vino bi lahko dobil tukaj, a zjutraj mi vino ne gre, žejen pa sem... Dežju navkljub se odpravim ven, zaviti v nepremočljiv plašč, in grem mimo hiš, ki kot stražarji, vsi obrnjeni s pročelji k morju, čuvajo otok – grem po strmi stezi mimo ograd z osli, do hiše, ki stoji malo višje nad drugimi, kjer poleti oddajajo sobe, nudijo penzion in imajo tudi pivo. Mene se ladja toliko ne tiče, vse svoje sem prinesel s seboj in nihče mi preko »pruge« ničesar ne pošilja, zato ne bo nobena drama, če jo zamudim. Stopim čez prag, v temno kuhinjo, in že slišim Ankin predirljivi glas, ki nikoli ne zveni tiho in je pravzaprav tako močan, da se

lahko z njim pogovarja s hriba na hrib, čemur sam pri sebi rečem »otoški telefon«. Moje ime izgovarja tako, kot bi bil tudi sam domačin, ki že od nekdaj pripada njim – in se že pogodiva za pivo, ki ga ima v velikem plinskem hladilniku. V kotu kuhinje sedi njen oče, starec, menda najstarejši na otoku, ki se že nekaj let nikamor ne premakne, zmerom ga vidim na istem stolu, le da ga poleti z njim vred prenesejo na teraso. Lani je še spregovoril nekaj besed, zdaj pa samo še sedi in gleda z odsotnimi očmi, a me vseeno prepozna, to čutim iz njegovega oddaljenega pogleda in nagiba glave. Izza njega se nenadoma pojavi stari Mateo, ki gleda z desnim očesom v levo, z levim pa v desno, Ankin mož. Z druge strani mi pride steklenica s pivom v roko, ne, ni treba kozarca, bom kar tako, Anka me posadi na stol.

»Kako gre, barba Mateo?«

»E, ide, pa stane, pa opet krene,« pravi Mateo, trenutek pozneje pa se že pritoži čez zdravje.

»Biće bolje u ljeto,« mu rečem hrabrilno.

»Ako budem još na životu,« reče.

Ima jih nekaj čez šestdeset in se sprašuje, če bo poleti še živ. Mogoče bo, mogoče ne bo, leta so tako samo daljši ali krajši trenutki. Mogoče bo učakal celo elektriko! Lani so prišli inženirji in si vse ogledali, izmerili in odšli. Nekoč je na otoku že bila elektrika, na generator, ko je bila na njem vojska. Ostanki daljnovoda še ležijo ob poti z Velegore v Potok.

Mogoče bo elektrika spet prišla, mogoče letos, mogoče čez dve leti, ali čez tri – a kaj, ko bojo ljudje do takrat izginili!

»Bit će praznih kuća«, pravi Anka, »moći ćeš birati!«

A kaj naj počnem tu, če vas ne bo?

Morje bo.

Ko sem se odžejal, sem se spustil spet dol med spodnje hiše, prav v trenutku, ko se je »pruga« prikazala izza Totca in se začela prebijati čez zadnji košček poti proti pomolu. Kar močno jo je metalo in njena paluba je bila prazna, samo barba Tonci je štrlel iz svoje kabine na krmi in svetil s svojim edinim zobom. Vsi domačini po vrsti zelo zgodaj izgubijo zobe – razen enega spredaj, ki jim ostane, da lahko barko privežejo nanj.

Domneval sem, da je barka prazna le na videz, kajti – kakšen potnik se vedno skriva pod palubo. Otočani se neradi zmočijo, enako pozimi kot poleti. Poleti, ko se na krovu tare turistov, so domačini spodaj, na suhem, med svojimi vrečami, zaboji, demizanami in malimi intrigami, ki jim krepijo od vseh strani z morjem omejenega duha.

Mi smo prihajali ladjici nasproti in ladjica je prihajala nasproti nam. Dež ni nikogar več posebno vznemirjal, sicer pa je bil to droben, vsiljiv, a vseeno popolnoma nenevaren dež, brez pretenzij, da bi prodrl skozi oblačila do kože. Dež, kakršen traja dneve in dneve, da že pozabiš, kakšno je videti sonce. Ampak mene tak dežek ni nikoli motil, tudi v njem sem marsikaj videl in slišal, ko sem sedel pri oknu, poslušal kapljice na strehi in gledal dol po Formenteri, ki je drsela z gore v morje, v meglo skrito...

»Pritegni ga, povuci ga!«

Znani, zmerom enaki klici, le morda zaradi valov malo glasnejši; nazadnje so jo privezali in morala se je umiriti ob boku pomola, čeprav so jo valovi žgečkali po riti, da je trzala in škripala...

Iz njenega trebuha je zlezlo nekaj ljudi – ne več kot pet. Znani, neznani... in dekle v rumenem jadralnem plašču, z dolgimi kostanjevimi lasmi, ki so ji padali čez rame – Katica, se spomniš, da je bil to trenutek, ko sva se prvič videla? Ne, ne

spomniš se, taki spomini te ne zanimajo več, vem. A saj je vseeno, ti si že daleč, jaz pa sem tukaj in se lahko igram z vsem, tudi s spominom, to je igra, ki je bogatejša od šaha, konča pa se prav tako z matom. In naprej, potem – se nisi izkrcala, ampak sedla na rob ograje ob krmarski hišici, zraven svojega deda Toncija, in si ostala tam, ko so iztovorili vreče, zaboje in demižane, in ko so ladjo odvezali in je Tonci odločno zapeljal nazaj in potem naprej in v širokem, gugajočem se krogu iz zaliva na nadaljnjo pot okoli otoka.

Samo to je bilo in nič drugega – jaz pa vem, da si me videla in si me zapomnila, in tudi to vem, da ti je Tonci povedal, kdo sem – ker si ga vprašala!

18.

Skoraj tako, kot je ob svetilniku na svojem repu sedel nenavaden pes, je na klopi pred hišo zraven cerkve v Polju sedela stara žena Leda, čarovnica. Včasih je namreč bila tam, in včasih je ni bilo; vendar se je pojavila dovolj pogosto, da jo je lahko srečal vsak, ki je bil ZARES na otoku. Zato so naleteli nanjo tudi turisti z gore. Pravzaprav jo je prva videla Sonja nekega popoldneva, ko se je sama vračala iz Porta.

»Tako čudno žensko sem videla,« je rekla, »bila je podobna enemu tistih prozornih martinčkov, ki se skrivajo pod razpokanim ometom starih hiš.«

»Zakaj je bila čudna?« je vprašal Marko.

»Ker se je kar nenadoma pojavila na klopi ob zidu, ko sem se mu bližala; najprej je ni bilo, potem je pa nenadoma bila, ne da bi bila od koderkoli prišla.«

»Predolgo si bila na soncu,« je rekel Marko.

»Veš, da mi sonce ne naredi nobene škode,« je odgovorila Sonja, »sploh pa sem z njo tudi govorila, torej je bila resnična.«

»O čem sta govorili?« je rekla Mirjam.

»Pravzaprav ne vem... jaz sem ji voščila dober dan, ona pa je rekla nekaj kot – naj me čuvajo zvezde in luna, ali nekaj podobnega.«

»Je bila domačinka?«

»Ne bi rekla. Videti je bila kot mestna gospa. Zdi se mi, da je nosila lasuljo in nobenih obrvi ni imela.«

»Saj me bo še strah,« je rekla Mirjam in pripela svojo oprano majico s kljukico na vrv za perilo.

Prav v tistem trenutku je prišel k hiši Štefan, ki se je vrnil z ribolova. Prinesel je nekaj lepih šargov, fratrov in hobotnico. Tokrat se je šargov lotila Sonja, Štefan pa je začel čistiti hobotnico.

»Ko sem danes plaval pod svetilnikom,« je rekel enkrat vmes, »sem ob njem videl nekega čudnega psa.«

»Čudnega psa?« je rekel Marko.

»Ja. Do danes nismo videli še nobenega psa na otoku.«

»Je že prišel s kakšnim turistom,« je menila Mirjam.

»Ne verjamem,« je rekel Štefan, medtem ko je obračal hobotničino telo od znotraj ven in se mu je črnilo cedilo po rokah, »bil je ob svetilniku, kamor ne zaide noben turist, in bil je sam.«

»Kakšne pasme?« je vprašal Marko.

»Mešanec, neke vrste ptičar.«

»Zakaj pa naj bi bil čuden, ta pes?« je vprašala Sonja.

»Ker se je pojavil čisto iznenada,« je rekel Štefan, »najprej ga ni bilo, potem je pa kar naenkrat bil.«

Prihajate, turisti z gore, že prihajate med nas, otočane! Otok vas počasi, čisto počasi, objema, jemlje k sebi, vsrkava. Okusili ste že nekaj morja, prehodili nekaj otoških steza, popili nekaj črnega vina, slišali ste govorico, glas, videli barve, začutili nekaj od časa in prostora... zaslutili ste hitrost, s katero se vsi skupaj peljemo. Le kako boste vnaprej vozili svojo barko? Kdo ve... krmilo je tudi v vaših rokah!

19.

Kmalu bo zapihal jugo. Gledam, kako nebo temni, kako se od juga valijo oblaki. Morje postaja sivo, zatem skoraj črno. Kdaj bo zapihalo – čez uro, čez dve uri? Mogoče še tri ure ne bo. Morje je še mirno, no, ni bonaca, nekoliko se je že dvignilo, a ne dovolj, da bi oviralo čoln in plavanje. To je najbolj nor čas za ribolov. Ribe norijo, izgubljajo glavo, postajajo neprevidne ali kaj – kdo bi vedel, kaj jih prime, preden zapiha jugo? Zdaj me mika oditi v morje, a malo se bojim, in domačini me imajo že tako za napol norega. Kaj misli Albina o tem?

»Pojdi, če te vleče.« To misli in ti reče. Njen mož ne reče ničesar, vseeno mu je in mulo kuha. Poskušal je loviti z mano, kupil si je opremo, a dan za dnem se vrača z morja brez vsega, še puščico z ostmi je izgubil, kaj šele, da bi bil ujel ribo. Morje ga ne mara preveč. Jemo moje ribe, sam jih lovim in sam pripravljam, Albina pa mi pomaga. Nekaj jo vleče k ribam, rada jih prijema, sveže, komaj ujete ribe gladi s prsti in dlanmi, kot bi bile mačke... Naučila se jih je čistiti, in to dela, lahko rečem, z ljubeznijo in spoštovanjem do njih.

»Vsaki, ki jo ubijem, se opravičim,« sem ji povedal.

Naučila se jih je obračati na žaru, jih vlažiti z oljčno vejico, pomočeno v olivno olje... In ko jih jé, se ji svetijo oči, in preko mize pogleduje k meni in se smehlja; kako je že rekel Gospod iz Knjige knjig? »Ješ moje meso in piješ mojo kri.«

Na zdravje! Dvignimo čaše s črnim vinom, gostim in težkim, da se nam od njega zvrti v glavah še bolj, kot se že tako ali tako vrti!

Šla je z mano dol k čolnu in šla je z mano na čoln in na morje. Mož je ostal na gori in kahal mulo. Prav, saj ga ne potrebujeva. Samo sitnaril bi in hotel že čez pol ure nazaj. Ribe pa se ne ujame v pol ure, celo tik pred jugom ne. Za ribo je treba imeti čas. In za morje pogum.

V Trešjavcu vrževa sidro, pod stenami, ki visijo nad nama, kot da nameravajo pasti – a take stene ne padejo kar tako, niti v milijon letih ne. Zaliv naju-objema kot lunin krajec. Oblaki mečejo sivo senco na spraskane, zbrzdane skale, ki kipijo visoko kvišku in se spuščajo globoko v globino. Ko se ozrem k njihovim visokim robovom, iz katerih rastejo skrivenčena drevesa, zagledam oblake, ki drvijo – in se mi zdi, da drvim jaz sam, in čoln, in ona... Galebi, vznemirjeni, ne vem, ali od bližajočega se juga ali od čolna, se spreletavajo nad pečinami in nad nama in se derejo z jokajočimi glasovi. Skalni golobi so bolj flegmatični, stojijo na svojih balkonih in gledajo z okroglimi očesci. Skupina črnih ponirkov strumno stoji na čeri, vsi imajo enako stegnjene vratove in gledajo v isto smer. Morje narahlo grizlja steno z belimi zobmi; nekoliko se me le poloti strah, majhen strah, ki ga hitro odženem. Tudi misel na Albino, ki sedi na krmi in me opazuje, medtem ko oblačim neoprensko obleko, odženem, čeprav, priznam, me je kar hudo napadla; sam sem z njo sredi morja, jaz pa lezem v morje, namesto k njej... a saj prihajam k njej, če grem v morje – ali ni to isto?

Spuščam se čez rob čolna in zaslišim glas, ki ga zmerom slišim v takem trenutku – glas, ki kliče moje ime. Ne vem, od kod prihaja, iz višine, ali iz razpok tik nad gladino, ali hkrati od vsepovsod, glas, ki je včasih svareč in žalosten, včasih

pa ujedljiv ali posmehljiv. Samo galebi so... Ali mogoče kombinacija vseh glasov in njihovih odmevov, zbor skal, valov, vetrov in živali, ki vsi skupaj kličejo moje ime.

Spustim rob čolna in potonem, in ko me teža uteži vleče navzdol, obrnem obraz navzgor in skozi debel sistem leč maske, vode in neba vidim Albinin obraz, ki, sklonjen čez rob, gleda za menoj. Tako je, odhajam, Albina, odhajam v drug svet, k drugim ljubicam!

Mračno je v morju v času, ko prihaja jugo. Vendar se mi oči hitro privadijo in kmalu lahko vidim obrise oddaljenega dna, te privlačne, kar mamljive oblike, ki obetajo skrivnost – in plen. Zaplavam bližje k obali, tam je velika plitvina, polna skal, ki so se počasi, v milijonih let privlile s strmine nad morjem – ali pa so se mogoče nenadoma odkrhnile od otoka in zgrmele dol kot plaz? In kdaj je že to bilo? Je bil takrat sploh že kakšen človek na otoku ali pa sploh kjerkoli? Morje je pač bilo, in skupaj z otokom sta ustvarila deželo, nad katero letim, v katero se spuščam, ki jo raziskujem, pogosto že kar do norosti. Kaj se skriva pod tisto ploščo? Kaj bo priplavalo iz tiste razpoke, ki črno zija vame? Kaj se bo nenadoma prikazalo iz modrine, kakšna čudovita pošast ali pa čudovito malo in lepo bitje?

Bogato morje je tukaj... zmerom je bilo bogato, odkar pomnim, odkar sem tukaj, in to je že dolgo. Zasedujem šarge po luknjah, čakam radovedne pice nad previsom, plašim frate, stegujem roko s puško za osamljeno lico, ki paradira mimo mene, samo malo predaleč... Košata škarpna se šopiri na ploščatem kamnu, sploh se ne skriva, kar na planem čepi in misli, da je ne vidim. Jaz pa še vedno ne sprožim. Zakaj se mi kar na lepem ne zdi prav, da ubijam ta čudovita bitja? Mogoče preprosto zato, ker nisem lačen? In zakaj nisem lačen? Mogoče zato, ker vem, da v nebu nad mano lebdi Albina, in to je bitje, ob katerem me lakota mine, kvečjemu si zaželim kozarec vina in potem še mnogo več od tega. Ne, naj ne mislim nanjo v teh trenutkih, lahko se še utopim. Kako globoko sem prišel? Po pritisku in dolžini potopa in po znanju od prej, mislim, da sem kakih osemnajst metrov globoko, in še malo globje grem, čisto do roba plitvine, kjer se vsa nagrmađena snov zvali v prazno, v modri nič, ki mu ni konca. Tukaj je nekaj, kar nima konca; ali nekaj, kjer se vse konča. Strašno globoko sem že in ničesar, razen senc, ne vidim. Sence pa so, sence...

Tukaj ni časa. Čas teče tam daleč, visoko zgoraj, tam, kjer kričijo galebi, kjer se skale pnejo kvišku, kjer drvijo oblaki, kjer bo kmalu zapihal jugo in tam, kjer v majhnem čolnu, kot v večnost pripeta, sedi ona in čaka. Ona občuti čas – tisti, ki čaka, ga vedno občuti. Tisti, ki je v morju, pa ne ve zanj. V morju ni časa. Morje je večna snov – kot atom. A celo atom je možno razbiti. Morja pa ne. Celo razbito, ubito morje bi še vedno valovalo in pljuskalo ob obalo. A potem ne bi nič imelo več nobenega smisla...

Tu pa še je – smisel. Priznam, ko se spet dvignem na površino, poškilim proti čolnu. Albina gleda proti odprtemu morju. Najbrž ne misli name. Kdo ve, kaj misli. Tega pri njej nisem nikoli natančno vedel. Sicer pa to niti ni bilo potrebno. Prav lov na njene misli je tisto, kar je pri stvari najbolj zanimivo. A naj zdaj pustim to! Zdaj sem vendar v morju!

Ura, dve uri... jugo že piha. Čoln, ki ga včasih pogledam, že zelo od daleč, se ziblje. Val si ga dvigne na hrbet, pa se mu že naslednji trenutek spodmakne in ga spusti v dolino, med dva hriba. A to so dolgi, gladki valovi, in ker vem, da Albina ne pozna morske bolezni, me še ne skrbi.

Zdaj je že čas, da nekaj ujamem. In pamet mi pravi, da bi bil tudi že čas za povratek. Še pol ure vožnje je do Mezoporta.

Tamle, pod veliko, kvadratasto skalo, leži nekaj črnega. Kaj je – velik kamen

ali riba? Če je riba, je velika riba. Vendar je tako negibna in tako črna, da je bolj gotovo kamen. Prižgem podvodno svetilko in usmerim snop svetlobe proti njemu – ali njej. Madona, da je riba! Kako globoko sem – sedem, osem metrov, presodim. Ne more biti drugega kot kirinja, ki spi. Brž na površje zamenjat osti za harpuno. Srce začne močnejše udarjati. Bum, bum, skozi pet milimetrov neoprena ga slišim! Še ribo mi prepodi! Ležim na površini in globoko diham. Počasi se umirjam. Niti za trenutek ne spustim oglate skale izpred oči, čeprav jo z vrha komaj vidim, tako globoko in pod tako temnim nebom. Potem navzdol, k njej, s stegnjeno roko, v kateri stiskam puško, in drugo roko, z baterijo. Brez zamahov s plavutmi, brez vsakršnih odvečnih gibov tonem proti kamniti kocki (mimogrede, tako je oglata, kot da ni delo narave, in če ni, kako je prišla sem?). Seveda je delo narave, narava se pač rada igra z oblikami, in v tem primeru ji je pač prišla na misel oblika kocke.

Žarek plane v temo. Zadene ob ribo, in v tistem trenutku se riba zbudi, dvigne se s tal, se obrne, zagleda se vame z velikimi očmi in velikim, zaskrbljenim gobcem, čutim jo, kako se napne, čutim, kakšna moč in divja energija se nabirata v njej v tistih tisočinkah sekunde, in hkrati, ko ona skoči, jaz sprožim – nekaj me potegne za roko, nekaj me udari v ramo, žarek iz svetilke uide nekam v strop in divje zapleše po njem, medtem ko se prostor pod kocko zavije v oblak in mi pridejo na ušesa zvoki nekakšnih udarcev in divjega utripanja...

Mine še deset minut. Dvajset spustov do kocke – in nazaj. Kje je čoln? Ne vem, v vsakem primeru pa predaleč. V čolnu je kavelj, ki bi ga zelo potreboval – a je predaleč. S kirnjjo pač nisem računal. Te nobel gospe se držijo predaleč spodaj in preveč so previdne, niti jih ni v obilju. Le redkim uspe priti do njih... a tudi to se zgodi!

Spet se dvigam na površino. Ves sem zavil v zračne mehurčke, ki se dvigajo skupaj z menoj. Eni zaostajajo, drugi me prehitevajo in se razblinjajo na površini. Toliko jih je okoli mene – kot da sem eksplodiral.

Riba prihaja z menoj.

Na površini se ji zazrem v debele oči, ki umirajo.

»Oprosti,« ji rečem.

Na čolnu pa me že čakajo druge oči. Široko odprte, lepe in zelo žive! In za njimi ujamem misel, končno jo enkrat ujamem – lovcu, ki se vrača s plenom, je misel čakajoče ženske jasna.

Tako je od pamtiveka.